

УДК 338.512

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Персії Ю.О.

INFORMATION PROVIDED FOR INDUSTRIAL ENTERPRISE COSTS MANAGEMENT

Persiy Y.

Надано характеристику аспектів управління затратами на підприємстві, запропоновано класифікацію користувачів економічної інформації при управлінні затратами, доведено необхідність створення єдиної інформаційної системи управління затратами та запропоновано її структуру, розроблено схему інформаційних потоків по реалізації моделі управління затратами підприємства з використанням теорії обмежень вартості

Ключові слова: *затрати, підприємство, управління, інформація, забезпечення*

Вступ. Управління виробничими витратами є найбільш важливим об'єктом управління в ринкових умовах. Це обумовлено тим, що засобом розвитку підприємства служить максимізація отриманого прибутку. Одним з найбільш реальних варіантів збільшення прибутку для підприємства є зниження витрат на виробництво продукції, які можуть зростати або знижуватися в залежності від споживання трудових чи матеріальних ресурсів, рівня техніки, організації виробництва та інших факторів. Отже, для виробника важливо володіти і користуватися механізмами управління витратами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження системи інформаційного забезпечення управління витратами зробили такі науковці, як О. Бородкін, Б. Валуєв, З. Гуцайлюк, М. Кружельний, А. Кузьмінський, В. Линник, М. Чумаченко, В. Івакшевич, М. Врублевський, Ф.Бутинець, Л.Чижевська, Н. Герасимчук, С. Голов, Л. Нападівська та інші. Проте і на сьогоднішній день питання якісного інформаційного забезпечення управління затратами залишається об'єктом дискусій.

На основі вищевикладеного можна сформулювати **мету** дослідження, яка полягає в формуванні системи інформаційного забезпечення управління затратами на промисловому підприємстві.

Матеріали і результати досліджень. В умовах ринкової економіки забезпечення досить високої

конкурентоспроможності продукції підприємства неможливо без ефективно функціонуючої системи управління витратами. Разом з тим адекватне ринку управління як витратами, так і всіма сторонами діяльності підприємства, має базуватися на відповідній зовнішній і внутрішній інформації [2]. Якщо в якості зовнішньої інформації з позиції конкретного підприємства можна розглядати дані експертних опитувань, статистичні дослідження кон'юнктури ринку, сформованого рівня цін і т. д., то внутрішня інформація знаходиться у веденні власне підприємства, формується і аналізується в існуючих системах обліку. В цілому управління витратами підприємства можна характеризувати як інтенсивний інформаційний процес, що вимагає детального аналізу всього комплексу використовуваних даних.

На наш погляд, основний інтерес для управління витратами з використанням теорії обмежень вартості представляють дані, пов'язані з їх урахуванням, плануванням і аналізом. Саме така інформація потрібна для моделювання процесу управління витратами з використанням теорії обмежень вартості. У зв'язку із збільшеною в сучасних умовах складністю отримання і обробки необхідної для реалізації управлінської діяльності інформації набуває додаткового значення її роль як найважливішої складової в процесі управління витратами і ефект від її отримання.

Ефект може бути визначений як різниця між її цінністю і витратами на її отримання. Розширення інформаційного процесу з економічної точки зору доцільно до того рівня, при якому витрати на додатково отриману інформацію відповідають її цінності (результатам) [4].

Проблемно-орієнтована цінність інформації являє собою очікуваний приріст вкладу певного рішення в реалізацію цілей. Корисність інформації при цьому оцінюється на підставі її впливу на процес досягнення цілей і може бути визначена як сума

дисконтованих ефектів від її використання. В якості інформаційних витрат необхідно назвати персональні і матеріальні витрати, пов'язані з пошуком, зберіганням, обробкою і передачею інформації. Отже, виникає необхідність раціоналізації інформаційного забезпечення управлінської діяльності з кількісної, якісної, тимчасової, організаційної та економічної точок зору [3]. Обсяг інформації визначається потребою, а також попитом і пропозицією. Якщо

інші фактори є константами, то можна встановити позитивну (дегресивну, прогресивну або пропорційну) залежність між якістю прийнятих рішень і обсягом інформації. Однак, можлива негативна ситуація, коли надлишок пропозиції над попитом викликає проблеми, пов'язані зі своєчасною обробкою. Щоб цього уникнути, необхідний спеціальний аналіз інформаційної потреби. Наведемо класифікацію користувачів економічної інформації (табл. 2).

Таблиця 1

Характеристика аспектів управління інформацією на підприємстві

Аспект	Характеристика
Визначення інформації	Фактичне або потенційне знання, що служить для підготовки цілеспрямованих дій, що представляє собою реальний нематеріальний споживчий продукт, основною функцією якого є зниження невизначеності в процесі реалізації цілей
Види інформації	Фактична, прогнозна, можлива, нормативна, логічна, описова.
Критерії віднесення інформації до певного виду	Змістовність, обґрунтованість, достовірність, можливість перевірки, ймовірність, об'єктивність, актуальність, оперативність
Основні проблеми використання інформації при прийнятті управлінських рішень	надмірність; значущість (релевантність) – дана проблема пов'язана з оцінкою і визначенням ступеня важливості економічної інформації для забезпечення високої якості прийнятих рішень; тимчасовий аспект – виникає у зв'язку зі своєчасною підготовкою і обробкою економічної інформації в умовах динамічного розвитку зовнішнього і внутрішнього середовища; комунікації – вона продиктована раціональним розподілом інформації, внаслідок зростаючого рівня делегування повноважень; забезпечення необхідної ефективності – вона пов'язана із зростанням витрат, що мають місце при зборі, обробці та зберіганні економічної інформації.

Таблиця 2

Класифікація користувачів економічної інформації

Ознака	Класифікація	Характеристика
3. Основні види користувачів	внутрішні	Входять до складу організації (підприємства, фірми), де здійснюється облік
	зовнішні	Не входять до складу організації (підприємства, фірми)
2. Основні споживачі інформації	Рада директорів і власники	Потребують отримання інформації для прийняття рішень і управління
	Менеджери підприємств	Потребують отримання інформації для аналізу при прийнятті рішень, контролі, регулюванні управлінської діяльності
	Власники акцій	Зацікавлені в інформації про величину капіталовкладень, доходу від акцій і факторах їх збільшення та т.п.
	Наймані працівники	Бажають знати про здатність фірми виконувати зобов'язання по заробітній платі
	Кредитори і власники позичкового капіталу	Хочуть отримувати інформацію про можливості підприємства або фірми виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання
Різні урядові організації	Держкомстат – узагальнює деталізовані дані про діяльність підприємства; антимонопольні комітети – аналіз інформації; податкові служби – питання оподаткування.	

Виконаний автором аналіз тих користувачів, яким необхідна деталізована інформація про витрати за окремими видами продукції наведено в табл. 3.

Таким чином, на нашу думку, на підприємстві виникає необхідність створення єдиної інформаційної системи управління затратами, яка повинна відповідати таким вимогам:

1. Адаптивність по відношенню до профілю діяльності підприємства будь-якої форми власності.

2. Наявність достатньої кількості параметрів, що дозволяють налаштувати систему під специфічні

особливості господарської, фінансової і виробничої діяльності підприємства-користувача.

3. Модульність – автономне використання окремих частин системи і чітке розмежування оперативно-управлінських завдань, при повній їх інтеграції на рівні єдиної бази даних.

4. Охоплення всього спектра типових виробничо-економічних функцій.

5. Дотримання однакового для всіх вирішуваних завдань інтерфейсу.

6. Надання користувачам простого інструментарію для самостійного розвитку системи.

7. Підтримка розподілених баз даних для забезпечення інформаційної взаємодії багатоофісних корпорацій і територіально віддалених філій, підрозділів.

8. Використання рішень, які не потребують тривалої спеціальної підготовки системних адміністраторів, що відповідають за експлуатацію системи.

9. Забезпечення надійного захисту комерційної інформації фірми.

При чітко налагодженій організаційній схемі функціональної експлуатації інформаційної системи управління затратами кожен виконавець виконує визначені для нього інструкцією дії, отримуючи інформацію в обсязі, необхідному і достатньому для здійснення своїх посадових обов'язків. В результаті відбувається наповнення бази даних підприємства оперативною інформацією про хід виконання конкретних господарських операцій, що відносяться до різних напрямів діяльності (рис. 1.).

Таблиця 3

Групи споживачів економічної інформації

Споживачі інформації	Інформація		
	для обліку	для прийняття рішень	для планування і прогнозування
1. Рада директорів і власники	-	+	-
2. Менеджери фірм	+	+	+
3. Власники акцій	+	-	-
4. Наймані працівники	+	-	+
5. Кредитори, власники позикового капіталу, потенційні інвестори	-	+	+
6. Урядові організації: - Держкомстат - антимонопольні комітети - податкові служби	+	-	-

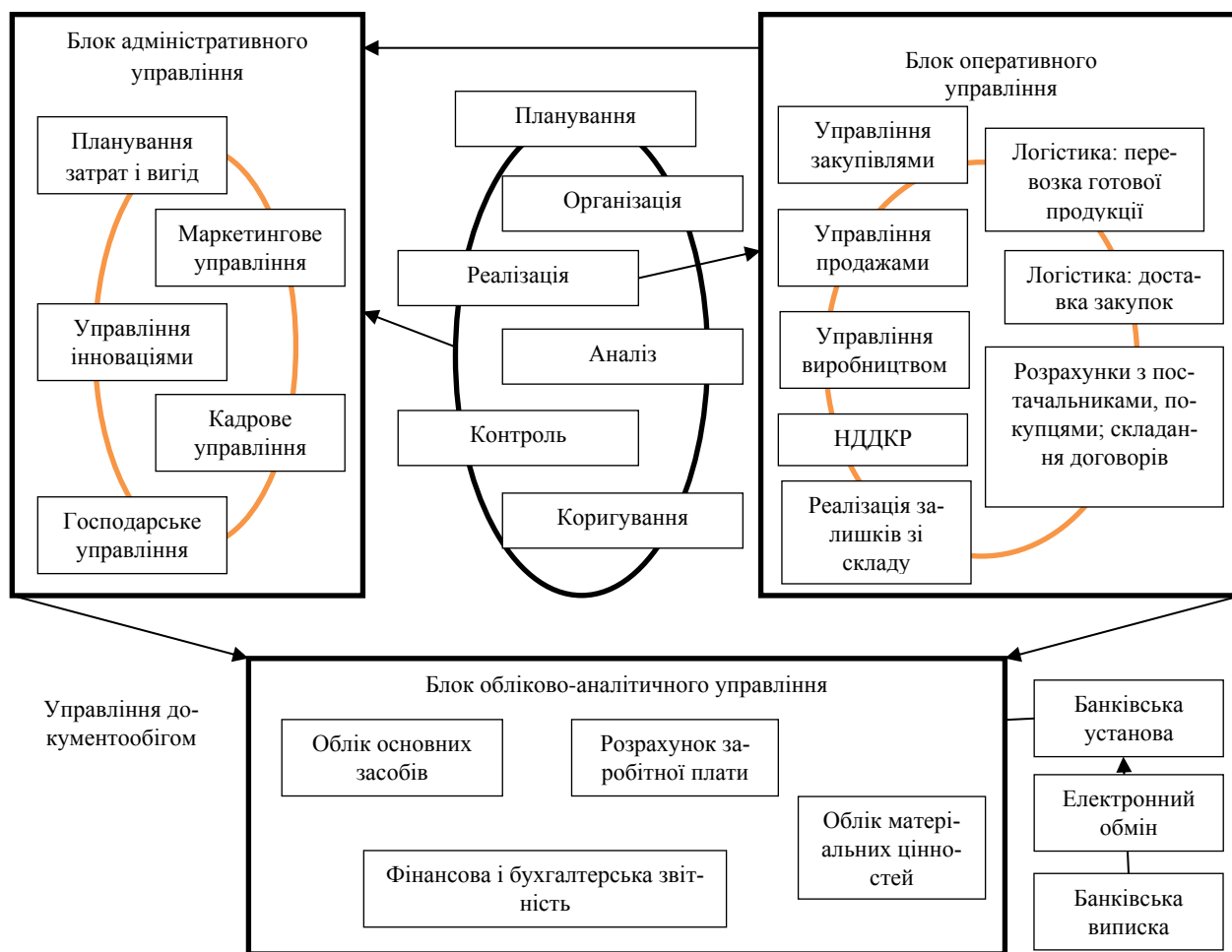

Рис. 1. Структура інформаційної системи на підприємстві

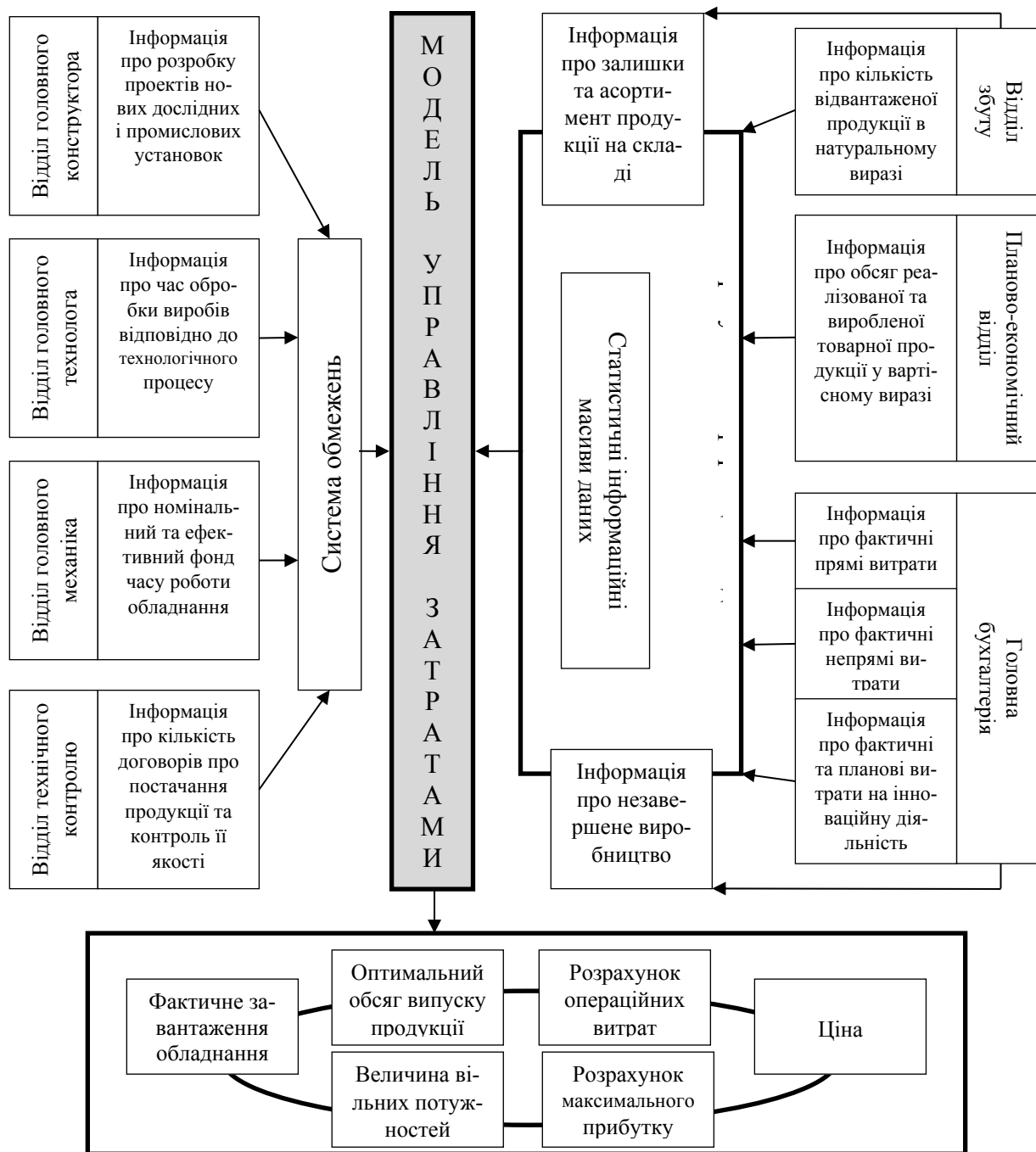

Рис. 2. Схема інформаційних потоків по реалізації моделі управління затратами підприємства з використанням теорії обмежень вартості [розроблено автором]

Інформація про покупців

4. Необхідно визначити, хто є покупцем, яка група має найбільший інтерес для підприємства, хто є кінцевим споживачем, які є потреби і яким чином вони задовольняються. Для цього проводяться разові або періодичні дослідження; оцінювання внутрішньої інформації – хто як замовляє та оплачує, інтерв'ювання, фокус-групи (групові бесіди).

Схема інформаційних потоків по реалізації моделі управління затратами з використанням теорії обмежень вартості представлена на рис. 2.

За змістом інформації найважливішою вимогою є включення в базу даних не тільки внутрішньої, але і зовнішньої інформації про витрати. Тільки зіставлення даних внутрішнього обліку з інформацією про витрати конкурентів по аналогічним продуктам дає підприємству орієнтир, що дозволяє утримувати конкурентоспроможну позицію. Розглянемо структуру цієї інформації.

2. Також характеристикою інформації для покупців є думка покупців про продукцію підприємства, сервіс (якість, ціни, конкурентні переваги та недоліки, репутація підприємства). Для збору такої інформації проводяться анкетні та телефонні опитування, фокус-групи, можливо, «панель» - періодичне опитування тих самих клієнтів за тією ж методикою з метою виявлення динаміки.

3. Для інформації про покупців характерно виявлення причин припинення закупівель у підприємства. Для цього проводиться телефонне або особове опитування клієнтів, які припинили закупівлі, та перевіряється кожний випадок, що виявлено.

Інформація про конкурентів

1. Однією з характеристик є думка покупців про продукцію та сервіс конкурентів. Щоб зібрати таку інформацію, проводиться періодичне випадкове опитування конкурентів в місцях їх обслуговування, телефонне інтерв'ю виявлених потенційних клієнтів.

2. Цінова політика конкурентів. Треба моніторити прайс-лісти конкурентів, опитувати лояльних гуртовиків та конкурентів (наприклад, для отримання інформації про ексклюзивні знижки), збирати дані, що надходять до відділу збуту від покупців. У наведених заходів – постійно-періодична функція.

3. Собівартість продукції конкурентів, «виробнича якість», ефективність діяльності. Для збору такої інформації необхідні непрямі дані про обсяг продажів (інтерв'ю з клієнтами, експертами, через кадрову службу), реклами, про витрати на оренду, закупочні ціни (опитування постачальників), про рівні цін, про чисельність та заробітну платню персоналу (через кадрову службу). Відстежується періодично, при зміні ринкової ситуації. Інформація від клієнтів поступає безперервно та має враховуватися в торговому відділі.

Інформація про постачальників

Характеристикою цієї інформації є ціни, реальна якість, реальні умови постачання. Збирається вона шляхом прямих запитів до постачальників, контрактів на виставках, інтерв'ювання гуртовиків. Збирається періодично.

Інформація про технології

Характеризується нововведеннями та перспективними напрямками в галузі. Збирання проводиться шляхом періодичного інтерв'ювання експертів в даних галузях, науковими робітниками галузевих інститутів, виробниками.

Таблиця 4

Основні етапи реалізації моделі інформаційного забезпечення управління витратами з використанням теорії обмежень вартості

Етап	Вид інформації	Класифікація
5. Етап. Розподіл витрат на виробництво продукції на постійну і змінну складові	- вхідна інформація	- звіти економістів цехів; - відомості загальнопромислових і загальногосподарських витрат; - довідка відділу збуту про кількість відвантаженої продукції в натуральному вираженні за звітний період; - звіт планово-економічного відділу, який містить основні техніко-економічні показники.
	- коригуюча інформація	- звіти відділу збуту про залишки готової продукції на складі; - інвентаризаційні відомості бухгалтерії про величину незавершеного виробництва; - статистичні данні.
	- вихідна інформація	- величина прямих і непрямих статей витрат згідно калькуляції за аналізований період; - обсяг реалізованої продукції як в натуральному, так і в вартісному вираженні; - рівняння регресії, які описують поведінку кожної статті витрат калькуляції, а в разі непрямих статей – кожного елемента, в залежності від обсягу випуску; - коефіцієнт кореляції витрат з обсягом випуску.
6. Етап. Побудова цільової функції, максимізація прибутку підприємства.	- вхідна інформація	- технологічні маршрути; - довідка відділу головного механіка про величину номінального і ефективного фонду часу роботи обладнання; - звіт відділу збуту про кількість укладених договорів і результатах досліджень про величину попиту і коливаннях ціни.
	- вихідна інформація	- розрахункове завантаження устаткування для випуску і-ї номенклатури продукції; - ціна, по якій доцільно продавати оптимально випущену кількість продукції; - величина максимального прибутку підприємства на основі співвідношення ціни і оптимального обсягу випуску продукції, що розраховується на підставі фактичного завантаження обладнання і величини вільних виробничих потужностей

Інформація про ринок

1. Частка ринку підприємства, його ємність. Визначається ця інформація за непрямыми даними: статистикою державних служб, приблизним оцінюванням потреби в продукції цільової групи клієнтів, обсягами випуску постачальниками (для товару).

2. Ефективність усіх каналів розподілу: пропускна здатність, рівень націнки, затрати. Проводяться особисте інтерв'ювання гуртовиків, роздрібними торговцями проводяться періодично з метою виявлення альтернативних варіантів реалізації продукції підприємства, порівняння власної ефективності з ринковою.

3. Платоспроможний попит. Оцінюється за непрямыми даними: інформацією про динаміку продажів конкурентів, положенням в суміжних галузях, публікаціями в пресі про виплату заборгованості по заробітній платні в конкретних регіонах або конкретним групам населення, про фінансування крупних проектів. Публікації відстежуються постійно, опитування прив'язуються до аналогічних акцій.

В основі управління витратами лежить їх класифікація за різними ознаками. Основою запропонованої схеми інформаційних потоків по реалізації моделі управління затратами з використанням теорії обмежень вартості служить класифікація витрат за характером взаємозв'язку з обсягом виробництва продукції. Динаміка величини змінних витрат визначається динамікою обсягів виробництва, величина постійних витрат не залежить від даного параметра. В умовах постійно розвивається адміністрація та менеджери повинні завжди мати під рукою оперативну інформацію про те, у що насправді обходиться підприємству виробництво продукції, надання послуг.

Висновки. Таким чином, в статті розроблено інформаційну базу управління витратами на промислових підприємствах, запропонована структура інформаційної бази управління витратами. Також нами запропонована схема інформаційних потоків по реалізації моделі інформаційного забезпечення управління витратами і розглянуті основні етапи її реалізації. Окреслену проблематику потрібно ґрунтовно дослідити, зокрема деталізувати та вдосконалити методичні рекомендації щодо формування інформаційних потоків при використанні теорії обмежень вартості, що може бути перспективним напрямом подальших досліджень.

Література

1. Безверхий К. Організація обліку процесу виробництва на промислових підприємствах / К. Безверхий // Облік та аудит. – 2013. – № 3. – С. 97-113.
2. Белоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції промисловості / І. Белоусова, М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 4. – С. 3-10.
3. Бородин О. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов / О. Бородин // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 3. – С. 33-41
4. Давидюк Т.В. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції у вітчизняних нормативних актах: напрями удосконалення / Т.В. Давидюк // Економіка: реалії часу. – 2016. – № 1 -23). – С. 6-13

5. Линник О.І. Особливості інформаційного забезпечення системи управління витратами підприємства / О.І. Линник, О.В. Кадук // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ«ХП». – 2013. – № 66. – С. 116- 121.
6. Положення стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства Фінансів України за станом на 31.12.1999 № 318. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

References

1. Bezverxy`j K. Organizaciya obliku procesu vy`robnyc`stva na promyslov`x pidpry`yemstvax / K. Bezverxy`j // Oblik ta audy`t. – 2013. – # 3. – S. 97-113.
2. Byelousova I. Problemy` obliku vy`robnyc`h`x vy`trat i kal`kulyuvannya sobivartosti produkciyi promyslovosti / I. Byelousova, M. Chumachenko // Buxgalters`ky`j oblik i audy`t. – 2009. – # 4. – S. 3-10.
3. Borodkin O. Pro formuvannya i oblik sobivartosti produkciyi za r`nkovy`x umov / O. Borodkin // Buxgalters`ky`j oblik i audy`t. – 2005. – # 3. – S. 33-41
4. Davy`dyuk T.V. Metody` obliku vy`trat i kal`kulyuvannya sobivartosti produkciyi u vitchy`znyany`x normaty`vny`x aktax: napryamy` udoskonalennya / T.V. Davy`dyuk // Ekonomika: realiyi chasu. – 2016. – # 1 -23). – S. 6-13
5. Ly`nny`k O.I. Osobly`vosti informacijnogo zabezpechennya sy`stemy` upravlinnya vy`tratamy` pidpry`yemstva / O.I. Ly`nny`k, O.V. Kaduk // Visny`k NTU «XPI». Seriya: Texnichny`j progres i efekty`vnist` vy`robnyc`stva. – X.: NTU«XPI». – 2013. – # 66. – S. 116- 121.
6. Polozhennya standart) buxgalters`kogo obliku 16 «Vy`traty`»: nakaz Ministerstva Finansiv Ukrayiny` za stanom na 31.12.1999 # 318. – [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua>.

Персий Ю.А. Информационное обеспечение управления затратами на промышленном предприятии

Охарактеризованы аспекты управления затратами на предприятии, предложена классификация пользователей экономической информации при управлении затратами, доказана необходимость создания единой информационной системы управления затратами и предложена ее структура, разработана схема информационных потоков по реализации модели управления затратами предприятия с использованием теории ограничений стоимости

Ключевые слова: затраты, предприятие, управление, информации, обеспечения

Persiy Y.A. Information provided for industrial enterprise costs management

The description of the aspects of cost management at the enterprise is given, the classification of users of economic information in cost management is proposed, the necessity of creation of a unified information management system of costs is proved and its structure is proposed, the scheme of information flows for implementation of the model of cost management of the enterprise using the theory of cost constraints has been developed.

Keywords: costs, enterprise, management, information, provision

Персий Ю.О. – аспірант кафедри обліку і оподаткування СНУ ім. В. Даля

Рецензент: д.е.н., проф. Костирко Л.А.

Стаття подана 22.05.2017.